

43

**O'ZBEKISTON RESPUBLIKASI
OLIY TA'LIM, FAN VA INNOVATSIYALAR VAZIRLIGI
FARG'ONA DAVLAT UNIVERSITETI**

**TABIIY FANLAR FAKULTETI
GEOGRAFIYA KAFEDRASI**

70530402-Geografiya (o'rganish obyekti bo'yicha) mutaxassisligi
magistrantlari uchun fanlararo

**YAKUNIY DAVLAT ATTESTATSIYASI
DASTURI**

Bilim sohasi:	500000	– Tabiiy fanlar, matematika va statistika
Ta'lim sohasi:	530000	– Fizika va tabiiy fanlar
Ta'lim yo'nalishi:	70530402	– Geografiya (o'rganish obyekti bo'yicha)

FARG'ONA–2024

Ushbu dasturda oliy ta'limning 70530402–Geografiya (o'rganish obyekti bo'yicha) ta'lim yo'nalishida o'tilgan “Geosistemalar nazariyasi”, “Iqtisodiy va ijtimoiy geografiyaning metodologiyasi”, “Turizm geografiyasi va O'zbekistonning turistik rayonlari”, “Landshaft planirovkasi”, “Global iqlim o'zgarishi va uning O'zbekiston tabiiy resurslariga ta'siri” fanlarining mazmuni, tartibi, baholash mezonlari, savollari va o'quv adabiyotlari hamda elektron ta'lim resurslari ro'yxati keltirilgan.

Mazkur dastur 70530402–Geografiya (o'rganish obyekti bo'yicha) mutaxassisligi bo'yicha mutaxassislik fanlaridan Davlat Attestatsiyasi imtihonlarini topshiruvchilarga mo'ljallangan.

Tuzuvchilar:

Ahmadaliyev Y.I.

Farg'ona davlat universiteti “Geografiya” kafedrası
professori, geografiya fanlari doktori.

Abdug'aniyev O.I.

Farg'ona davlat universiteti “Geografiya” kafedrası
dotsenti, geografiya fanlari nomzodi.

Taqrizchilar:

Mamajonov M.

Andijon davlat universiteti “Geografiya” kafedrası
professori, geografiya fanlari nomzodi.

Boymirzayev K.

Namangan davlat universiteti “Geografiya” kafedrası
dotsenti, geografiya fanlari doktori.

KIRISH

Mazkur dastur 70530402-Geografiya (o'rganish obyekti bo'yicha) yo'nalishi bitiruvchilarining ikki yil mobaynida ixtisoslik fanlarini o'qib o'zlashtirganlik darajasini aniqlash uchun o'tkaziladigan Yakuniy Davlat Attestatsiyasi sinovlari bo'yicha ishlab chiqilgan.

2023-2024-o'quv yilida bitiruvchilarda Farg'ona davlat universitetining 20__-yil ____ da ____-son bilan tasdiqlangan o'quv rejasidagi majburiy va tanlov fanlaridan o'tkaziladi.

YAKUNIY DAVLAT ATTESTATSIYASI **o'tkaziladigan fanlar tarkibi:**

1. Geosistemalar nazariyasi
2. Iqtisodiy va ijtimoiy geografiyaning metodologiyasi
3. Turizm geografiyasi va O'zbekistonning turistik rayonlari
4. Landshaft planirovkasi
5. Global iqlim o'zgarishi va uning O'zbekiston tabiiy resurslariga ta'siri

1. GEOSISTEMALAR NAZARIYASI **fanining mazmuni:**

Geosistemalar nazariyasi. Kirish. Kompleks tabiiy geografik tadqiqotlarning mohiyati va ahamiyati. Geosistemalarni aniqlashda va xaritalashda kompleks tabiiy geografiyaning roli. Kompleks tabiiy geografik izlanishlarning asosi - geosistema. Geosistema ta'limoti asosida o'rganiladigan va amaliyotda qo'llaniladigan masalalar.

Geosistemalar nazariyasi fanining maqsadi va vazifalari. Ta'limotning yuzaga kelishi. Umumiy tizimlar nazariyasi va unga hamohang geosistemalar haqidagi ta'limotning mazmun va mohiyati. Ta'limotning maqsadi, vazifalari, ob'ekti va predmeti. Uning ilmiy va amaliy ahamiyati.

Geosistemalar va kompleks tabiiy geografiya ta'limotning mantiqiy asoslari. Geosistemalar va ularning ko'lamlari. Geosistemalarda modda almashinishi. Geosistemalarning massalari masalasi. Geosistemalar mezonlari. Geosistemalar va ekologik tizimlar. Ularning o'zaro nisbatlari, farqlari va o'xshashliklari. Geosistemalar haqidagi ta'limot bilan ekologiya o'zaro aloqadorliklari.

Geosistemalarni tasniflash printsiplari. Tasniflashning umumiy qoidalari. Biogeotsenozlar va fatsiyalar. Geom va geomer tushunchalari. Geoxora tushunchasi. Geoxoralarning tasnifiy birliklari.

Geosistemalar evolyutsiyasi va dinamikasi. Geosistemalarning holatlari. Geosistemalarning o'zini-o'zi sozlab turishi. Qismlararo aloqadorliklari. Biotik komponentlarning maromlashtiruvchi faoliyati. Epifatsiya va epigeom tushunchalari. Geosistemalarning yoshi, invariant tushunchalari va ularni o'rganishning ahamiyati.

Ta'limotning topologik ko'lamdagi geosistemalarni o'rganadigan qismi va uning vazifalari. Geotopologiya nima? Uning o'rni va boshqa fanlar bilan aloqalari. Geotopologiya ob'ekti. Topologik ko'lamdagi geoxoralarni tahlil qilish.

Topogeoxoralar va ularning tasnifi.

Regional ko'lamdagi geosistemalarni tadqiq qilish masalalari. Regional geosistema tushunchasi. Uning asosiy ko'rsatkichlari. Regional tabiiy geografik tahlil va taksonomiya masalasi.

Planetar ko'lamdagi geosistema. Geografik qobiq va uning sferalari. Tabiiy geografik mintaqalar va ularning yirik birliklari.

Geosistemalarni landshaft xaritalarida aks ettirish masalalari. Kompleks tabiiy geografik izlanishlar va geosistemalarni tadqiq qilish. Geosistemalarni xaritaga tushirishning umumiy masalalari. Landshaft xartasining legendasini tuzish. Geomerlarning areallari haqidagi tushunchalar. Xaritadagi geosistemalarni tub va o'zgaruvchan strukturalarni aks ettirish. Geoxoralarni xaritaga tushirish.

Inson va tabiat munosabatlarini o'rganishning dolzarb masalalari. Inson va tabiat "hamkorligi". Kompleks tabiiy geografik izlanishlar asosida geosistemalarni prognozlash masalasi. Geosistemalardan to'plangan axborotlarning amaliy geografiyadagi ahamiyati. Geosistemalar nazariyasi va iqtisodiy geografiya.

GEOSISTEMALAR NAZARIYASI

fanining savollar:

1. Kompleks tabiiy geografik tadqiqotlarning mohiyati va ahamiyati.
2. Geosistemalarni aniqlashda va xaritalashda kompleks tabiiy geografiyaning roli.
3. Geosistemalar nazariyasi fanining maqsadi va vazifalari.
4. Geosistemalar va ularning ko'lamlari.
5. Geosistemalar haqidagi ta'limot bilan ekologiya va o'zaro aloqadorliklari.
6. Biogeotsenozlar va fatsiyalar.
7. Geom va geomer tushunchalari.
8. Geosistemalarning holatlari. Geosistemalarning o'zini-o'zi sozlab turishi.
9. Biotik komponentlarning maromlashtiruvchi faoliyati.
10. Epifatsiya va epigeom tushunchalari.
11. Geosistemalarning yoshi, invariant tushunchalari va ularni o'rganishning ahamiyati.
12. Topologik ko'lamdagi geoxoralarni tahlil qilish.
13. Topogeoxoralar va ularning tasnifi.
14. Regional geosistema tushunchasi. Uning asosiy ko'rsatkichlari.
15. Geografik qobiq va uning sferalari.
16. Tabiiy geografik mintaqalar va ularning yirik birliklari.
17. Kompleks tabiiy geografik izlanishlar va geosistemalarni tadqiq qilish.
18. Geosistemalarni xaritaga tushirishning umumiy masalalari.
19. Landshaft xartasining legendasini tuzish.
20. Geomerlarning areallari haqidagi tushunchalar.
21. Xaritada geosistemalarni tub va o'zgaruvchan strukturalarni aks ettirish. Geoxoralarni xaritaga tushirish.
22. Inson va tabiat "hamkorligi".
23. Kompleks tabiiy geografik izlanishlar asosida geosistemalarni prognozlash masalasi.

24. Geosistemalardan to'plangan axborotlarning amaliy geografiyadagi ahamiyati.
25. Geosistemalar nazariyasi va iqtisodiy geografiya.
26. Geoxora tushunchasi.
27. Planetar ko'lamdagi geosistema.
28. Geosistemalarni landshaft xaritalarida aks ettirish masalalari.
29. Geosistemalar evolyutsiyasi va dinamikasi.
30. Kompleks tabiiy geografik izlanishlar asosida geosistemalarni prognozlash masalasi.
31. Geosistemalar haqidagi ta'limotning mazmun va mohiyati, obe'kti va predmeti.
32. Geosistemalar haqidagi ta'limotning mazmun va mohiyati, obe'kti va predmeti.
33. Geosistemalarni tasniflashning umumiy qoidalari. Biogeotsenozlar va fatsiyalar.
34. Geosistemalarning tasnifi. Geom, geomer, geoxora tushunchalari mohiyati.
35. Geosistemalarning evolyusiyasi va dinamikasi.
36. Geosistemalarning o'z o'zini boshqarishi, komponentlararo aloqadorligi.
37. Tabiiy geografik rayonlashtirish va taksonomik birliklar
38. Geografik qobiq va uning sferalari
39. Tabiiy geografik mintaqalar va ularning yirik birliklari
40. Inson va tabiat aloqadorligi
41. Antropogen landshaft tushunchasining shakllanishi
42. Antropogen landshaft tushunchasining shakllanishi
43. Antropogen landshaftlarning xilma-xilligi
44. Geotextizimlar haqida ta'limot
45. Geotizimlarni baholash va bashoratlash
46. Geosistemalarning yoshi va chegaralarini aniqlash masalalari
47. Landshaftlarning morfologik tuzilishi
48. Landshaftlarning morfologik tuzilishi
49. Geosistemalar dinamikasi
50. Geosistemalar barqarorligi
51. Geosistemalarning maxsus faoliyati.
52. Geotizimlarni baholash va bashoratlash
53. Geotizimlar haqida ta'limot
54. Tabiiy geografik bo'linishning umumiy qonuniyatlari
55. Geosistemalarni tasniflashning umumiy qoidalari. Biogeotsenozlar va fatsiyalar.
56. Inson va tabiat "hamkorligi".
57. Geosistemalarni aniqlashda va xaritalashda kompleks tabiiy geografiyaning roli.
58. Kompleks tabiiy geografik izlanishlar asosida geosistemalarni prognozlash masalasi
59. Iqlim o'zgarishi muammosi va uning oqibatlari

60. Geosistemalarning o'z o'zini boshqarishi, komponentlararo aloqadorligi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yhati

Asosiy adabiyotlar:

1. Steinhardt U., Barsch H., Blumenstein O. *Lehrbuch der Landschaftsökologie*. Heydelberg. Spektrum. 2012.
2. Сочава В.Б. *Введение в учение о геосистемах*. -Новосибирск, 1978.
3. Ласточкин А. Н. *Общая теория геосистем*. - СПб.: Изд-во «Лема», 2011.- 980 с.
4. Zokirov Sh.S., Toshov X.R. *Landshaftshunoslik*. –T.: “Turon-zamin-ziyo”, 2016.

Qoshimcha adabiyotlar:

5. Григорьев А.А. *Закономерности строения и развития географической среды*. -М.: 1956.
6. *Методы комплексных исследований геосистем. Материалы симпозиума*. - Иркутск, 1974.
7. Mirzaliyev T.M. *Kartografiya*. –Toshkent, 2002.
8. Mirzaliyev T., Qoraboyev J. *Kartalarni loyihalash va tuzish*. –Toshkent, 2007.
9. Демек Я. *Системные исследования ландшафта*. –М.: 1978.
10. Крвуллис А.А. *Проблемы экспериментального ландшафтоведения*. - Новосибирск, 1979.
11. Zokirov Sh. *Kichik hududlar tabiiy geografiyasi*. -Toshkent, Universitet,1999.
12. Ласточкин А.Н. *Общая теория геосистем*. -СПб.: Лема, 2011.
13. Ласточкин А.Н. *Основы общей теории геосистем. Учебное пособие в 2 частях*. -Изд.во. Петерб ун-та, 2016.
14. Семенов Ю.М., Суворов Е.Г. *Геосистемы и комплексная физическая география. География и природные ресурсы*. -№ 3, 2007.

Elektron manbaalar:

16. www.undp.uz
17. www.gwpcacena.org
18. www.Ziyo.net
19. www.geogr/msu.ru.
20. www.MGPU.ru/materials/GEOGRAPH.swf.

2. IQTISODIY VA IJTIMOIIY GEOGRAFIYANING METODOLOGIYASI fanining mazmuni:

Fanlar tizimida ijtimoiy (iqtisodiy va ijtimoiy)geografiya. Geografik fanlar tizimi: tabiiy geografiya, iqtisodiy va ijtimoiy geografiya, tabiiy-ijtimoiy fanlar, “oraliq” fanlar. Iqtisodiy va ijtimoiy geografiyaning (inson geografiyasi yoki ijtimoiy geografiyaning) fanlar tizimida tutgan o‘rni. Uning boshqa fanlar bilan aloqalari. Geografiyaning ijtimoiy qanotini nomlanishi: iqtisodiy geografiya, ijtimoiy-iqtisodiy geografiya, iqtisodiy va ijtimoiy geografiya, inson geografiyasi, ijtimoiy geografiya. Iqtisodiy va ijtimoiy geografiyaning ichki tuzilishi.

Fanning tadqiqot obyekti va predmeti muammosi. Iqtisodiy geografiya fani tabiiy va ijtimoiy fanlar o‘rtasida shakllangan fan bo‘lib, jamiyat rivojlanishida ro‘y berayotgan siyosiy, ijtimoiy, iqtisodiy jarayonlar, bu fanning ob‘ekti va predmetini o‘zgarishiga bevosita ta’sir ko‘rsatib keladi. Iqtisodiy geografiya fanining ilk paydo bo‘lgan davridan boshlab, fanning ob‘ekti ishlab chiqarish kuchlari bo‘lgan bo‘lsa, uning predmeti esa ishlab chiqarish kuchlarining shakllanishi, joylashishi va rivojlanishining hududiy jihatlarini tashkil etgan.

Mantiq va fanlar metodologiyasi. Fan - inson faoliyatining sohasi bo‘lib, uning maqsadi - predmetlarni hamda tabiat, jamiyat va tafakkur protsesslarini, ularning xossalari, munosabatlari va qonuniyatlari o‘rganishdir; ijtimoiy ong shakllaridan biri. “Fan” so‘zining aynan ma’nosi - bilim demakdir. Biroq hamma bilimlar ham ilmiy deb qarala bermaydi.

Geografiyada falsafiy maktablar. Yer yuzasining fazoviy farqlanishini o‘rganish tarixan an’anaviy geografiya maktabi bilan bog‘liq. Geografiya fanining rivojlanishi bir qator noan’anaviy tadqiqot sohalarining paydo bo‘lishiga olib keldi.

“Fan metodologiyasi”va “ilmiy tadqiqotlar metodikasi” tushunchalari o‘rtasidagi farqlar. Ilmiy tadqiqot usullari. Ilmiy tadqiqotlarni amalga oshirish ma’lum bir sistemaga va oldindan ishlab chiqilgan rejaga asosan olib boriladi. Ilmiy tadqiqotdan ko‘zlangan maqsadga erishish aniq bir tadqiqot olib borish uslubiga tayangan xolda va unga asosan amalga oshiriladi.

Ilmiy tushuntirishning induktiv va deduktiv yo‘li. Induksiya va deduksiya ilmiy tafakkurni usuli sifatida.Induksiya-tajriba ma’lumotlari asosida kuzatish va tajriba natijalarini oldindan ko‘ra bilish bilan bog‘liq umumlashtirish turi

Geografiya fanining vujudga kelishi. Antik davr geografiyasi, arab geograflarining ilmiy qarashlari, O‘rta Osiyolik geograflarning fanga qo‘shgan xissalari, buyuk geografik kashfiyotlar davri.

XVIII – XIXasrlarda geografik tadqiqot metodlari va vazifalarining o‘zgarishi. Ushbu davrning geografik adabiyotining muhim turi alohida mamlakatlarning "miqdoriy" tavsifi edi. Geografiyaning bu tarmog‘i savdogarlar va davlat xodimlarining ehtiyojlari bilan hayotga tatbiq etildi

Geografik determinizm, possibilizm, landshaft va mintaqaviy paradigmalar. Geografik determinizmning bir turi tabiiy muhit faqat inson jamiyatini rivojlantirish uchun imkoniyatlar, shart — sharoitlarni yaratadi, ammo uning jamiyatga ta’siri ijtimoiy munosabatlar vositachiligida emas, balki to‘g‘ridan-to‘g‘ri hisoblanadi.

Miqdoriy inqilob va tizimli paradigma. Tizimli yondashuv asoschilaridan

biri avstriyalik-amerikalik biolog L. von Bertalanfi hisoblanadi, uning ushbu mavzu bo'yicha birinchi nashrlari XX asrning 40-yillari oxiriga to'g'ri keladi.

Geografiyada xulq-atvor inqilobi. Xulq-atvor geografiyasi ijtimoiy geografiyaning yangi yo'nalishi bo'lib, XX asrning so'nggi uchinchisida mustaqil ilmiy, o'quv va konstruktiv fan sifatida shakllangan. Bu geograflarning inson mavjudligining yangi makonlarini bilishga urinishlar bilan bog'liq jamiyat talablariga javob sifatida paydo bo'ldi.

Iqtisodiy geografiyaning nazariy-metodologik asoslari. XX asrning 30-40-yillarida V. Kristaller va A. Lesh tomonidan Markaziy joylar nazariyasining paydo bo'lishi tufayli Germaniyada ishlab chiqarishni joylashtirish bo'yicha tadqiqotlar davom ettirildi.

Tabiat va jamiyat o'zaro aloqadorligi bilan bog'liq tadqiqotlarning nazariy-metodologik asoslari. Inson, jamiyat va tabiat tushunchalari. Jamiyat va tabiat, inson va atrof-muhit o'rtasidagi o'zaro ta'sir muammosi - insoniyatning abadiy muammolaridan biridir. Falsafiy tafakkurning butun tarixi davomida u turlicha hal qilib kelingan.

Tibbiyot geografiyasining nazariy va uslubiy asoslari. Insoniyat taraqqiyoti asrlar davomida turli xil fanlar va ularning yutuqlari asosida shakllanib, rivoj topib kelgan. Shu nuqtai nazardan fanlar tizimida geografiya fani ham o'z mavqeiga ega va uning rivojida ko'plab yangi-yangi tadqiqot va izlanishlar bo'lishi tabiiy.

Ijtimoiy geografiyada prognozlashtirish. Ijtimoiy-iqtisodiy prognozlashning o'ziga xos usullari va ularning tasnifi Ijtimoiy-iqtisodiy prognozlashning fan sifatida rivojlanishida uning usuli katta rol o'ynaydi.

IQTISODIY VA IJTIMOIIY GEOGRAFIYANING METODOLOGIYASI

fanining savollar:

1. Inson (iqtisodiy va ijtimoiy geografiya) geografiyasi, uning ichki tarkibi. Tabiiy hamda ijtimoiy geografiya fanlarini bog'lovchi yo'nalishlar tahlili.
2. Iqtisodiy va ijtimoiy geografiya fanining ob'ekti va predmetini tahlil qilish
3. Tomas Kun, Imre Lakatos va Karl Poppening fanlar rivojlanishi bilan bog'liq qarashlarini taqqoslash.
4. Falsafa va geografiya o'rtasidagi o'zaro bog'liqlik.
5. Tadqiqot usullarini tahlil qilish.
6. Ilmiy tushuntirishning induktiv va deduktiv yo'li.
7. Geografik kashfiyotlar va birinchi nazariy umumlashmalar.
8. Ekspeditsiya-tadqiqotlari, tijorat geografiyasi va kameral statistika paradigmalarning o'zaro ta'siri va rivojlanishini tahlil qilish.
9. XX asrning birinchi yarmida geografiyaning ijtimoiy tarmog'ida milliy maktablarning shakllanishi.
10. Iqtisodiy va ijtimoiy geografiyada tizimli yondoshuv.
11. XX asrning ikkinchi yarmi va XXI asr boshlarida inson geografiyasida tadqiqot usullari evolyusiyasi.
12. Iqtisodiy geografiyada joylashtirish nazariyalarini tahlil qilish.
13. Ekologik barqaror rivojlanishga o'tish va salbiy eksternallar ta'siriga qarshi kurash usullari.

14. “Endemik kasalliklar o‘choqlari, yuqumli-parazitar kasalliklar”, “nozoekologiya”, “nozogeografik vaziyat” “nozogeografik o‘choq va areal”, “nozogeografik rayon”, “nozogeografik majmualar” tushunchalari tahlili.

15. Iqtisodiy geografik prognozlar daekstrapolyasiya, ekspert va balans usullari, GAT texnologiyalari, kosmik materiallardan foydalanish.

16. Servis geografiyasining nazariy asoslari. Fanning tadqiqot ob’ekti va predmeti.

17. Aholiga xizmat ko’rsatishni hududiy tashkil etilishi va rivojlanish qonuniyatlari.

18. Servis, xizmat ko’rsatish sohalari va ijtimoiy infratuzilma tushunchalarining mazmuni, ularning o’zaro mushtarakligi.

19. Infratuzilmaning ikkiga ajratilishi: ishlab chiqarish va ijtimoiy infratuzilma.

20. Tarmoq va kompleks servis geografik tadqiqotlar.

21. Xizmat va uning o’ziga xos xususiyatlari.

22. Xizmat ko’rsatish sohaslarini iqtisodiyot tarmoqlari tarkibida tutgan o’rni.

23. Xizmat ko’rsatish sohaslarini bajaradigan vazifalariga ko’ra guruhlanishi. Xizmatlarni klasifikatsiyasi.

24. Ehtiyojlar haqida tushuncha. Aholining xizmatlarga bo’lgan ehtiyojlari.

25. Ehtiyojlarning guruhlanishi. Biologik va ijtimoiy-madaniy ehtiyojlar.

26. Xizmatlarni ishlab chiqarish va iste’mol qilish xususiyatlari. Xizmatlarni iste’mol qiluvchilarni turlanishi.

27. Xizmat ko’rsatish darajasini o’lchash usullari.

28. Xizmat ko’rsatish darajasi ko’rsatkichlari turlari.

29. Xizmat ko’rsatishni hududiy tashkil etilishini o’rganish geografiyaning muhim masalasi ekanligi.

30. V.Kristaller va A.Lyoshlar tomonidan «markaziy joylar» nazariyasining yaratilishi.

31. “Iqtisodiy va ijtimoiy geografiya”ning fanlar tizimida tutgan o’rni

32. Iqtisodiy geografik bilimlarning tug’ilishi

33. O’rta Osiyolik allomalar va ularning ijtimoiy geografik g’oyalar shakllaishiga qo’shgan hissasi

34. XVIII asrda geografiya fanida ijtimoiy-ikmiy yo’nalish nazariyalarining rivojlanishi

35. XIX asrda olimlarning inson geografiyasiga qo’shgan hissasi

36. Inson va tabiat o’zaro ta’siri haqida yondashuvlar va mintaqaviy tadqiqotlar

37. Iqtisodiy va ijtimoiy geografiyani rivojlanishidagi hozirgi bosqich

38. Iqtisodiy geografiya (tor ma’noda) - ijtimoiy geografik fan sifatida

39. Iqtisodiy geografiyaning asosiy tushunchalari. Hududiy mehnat taqsimoti

40. Geografik tuzilmalar

41. Geografik jarayonlar

42. Geografik jarayonlar

43. Geografik jarayonlar

44. Sotsial geografiya

45. Tibbiyot geografiyasi

46. Insoniyatning global muammolari. Iqtisodiy-ijtimoiy geografiya va

ekologiya

47. Insoniyatning global muammolari. Iqtisodiy-ijtimoiy geografiya va ekologiya

48. O'tgan davrlarning ijtimoiy-geografik sharoitlarining takror hosil bo'lishi

49. Iqtisodiy geografiya inson geografiyasining muhim bir tarmog'i ekanligi.

50. Iqtisodiy geografiyaning asosiy tushunchalarini o'rganish

51. Hududiy tizimlarni o'rganishning elementlari va hududiy modellar.

52. Aholi migratsiyasi va globallashuv

53. Urbanizatsiya jarayonlari va uning hududiy xususiyatlari

54. Demografik portlash fenomeni

55. Demografik portlash fenomeni

56. Okean resurslaridan foydalanish

57. Okean resurslaridan foydalanish

58. Aleksandr Gumboldtning geografiya faniga qo'shgan hissasi

59. Iqlim o'zgarishi muammosi va uning oqibatlari

60. Iqlim o'zgarishi muammosi va uning oqibatlari

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yhati

Asosiy adabiyotlar:

1. Родионова, И. А. Экономическая и социальная география мира. Учебник для академического бакалавриата в 2 т. — М.: Изд-во ЮРАЙТ, 2020. Т. 1 — 431 с.; Том 2.- 275 с

2. Социально-экономическая география мира: электронный учебнометодический комплекс для специальностей: 1-31 02 01 «География (по направлениям)»; Минск: БГУ, 2019. – 181 с

3. Голубчик М. М., Макара С. В., Носонов А. М., Файбусович Э. Л. - социально-экономическая география 2-е изд., испр. и доп. Учебник для вузов - М.:Издательство Юрайт - 2019 - 475с.

4. Солиев А.С. Иқтисодий география: назария, методика ва амалиёти [Матн]: танланган асарлар / А.Солиев; масъул муҳаррир: О.Б.Отамирзаев. – Тошкент: Камалка, 2013. 184 б.

5. Солиев А.С., Маҳмадалиев Р. Иқтисодий ва ижтимоий география асослари.-Т., 2005 5. Экономическая и социальная география. Основы науки. – М.: Владос, 2003.

Qo'shimcha adabiyotlar:

1. O'zbekiston Respublikasini yanada rivojlantirish bo'yicha Harakatlar strategiyasi to'g'risida. O'zbekiston Respublikasi qonun hujjatlari to'plami, 2017 yil, 6-son, 70-modda.

2. Mirziyoev Sh.M. Erkin va farovon, demokratik O'zbekiston davlatini birgalikda barpo etamiz. O'zbekiston Respublikasi Prezidenti lavozimiga kirishish tantanali marosimiga bag'ishlangan Oliy Majlis palatalarining qo'shma majlisidagi nutq, Toshkent, 2016. 56-b.

3. Mirziyoev Sh.M. Tanqidiy tahlil, qat'iy tartib-intizom va shaxsiy javobgarlik – har bir rahbar faoliyatining kundalik qoidasi bo'lishi kerak.

Mamlakatimizni 2016 yilda ijtimoiy-iqtisodiy rivojlantirishning asosiy yakunlari va 2017 yilga mo'ljallangan iqtisodiy dasturning eng muhim ustuvor yo'nalishlariga bag'ishlangan Vazirlar Mahkamasining kengaytirilgan majlisidagi ma'ruza, 2017 yil 14 yanvar –Toshkent, O'zbekiston, 2017. 104-b.

4. Mirziyoev Sh.M. Qonun ustuvorligi va inson manfaatlarini ta'minlash-yurt taraqqiyoti va xalq farovonligining garovi. O'zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasi qabul qilinganining 24 yilligiga bag'ishlangan tantanali marosimdagi ma'ruza. 2016 yil 7 dekabr- Toshkent, O'zbekiston, 2017. 48-b.

5. Mirziyoev Sh.M. Buyuk kelajagimizni mard va olijanob xalqimiz bilan birga quramiz. Mazkur kitobdan O'zbekiston Respublikasi Prezidenti SHavkat Mirziyoevning 2016 yil 1 noyabrdan 24 noyabrga qadar Qoraqalpog'iston Respublikasi, viloyatlar va Toshkent shaxri saylovchilari vakillari bilan o'tkazilgan saylovoldi uchrashuvlarida so'zlagan nutqlari o'rin olgan.-Toshkent, O'zbekiston, 2017. 488-b.

6. Sotsial iqtisodiyot. O'quv qo'llanma. prof. K.S.Saidov tahriri ostida. T., 2005.

7. Qishloq taraqqiyoti va farovonligi yili. Davlat dasturi. O'zR Prezidentining 2009 yil 26 yanvardagi PQ-1046-son qaroriga ilova.

8. Лёш А. Географическое размещение хозяйства. М., 1959.

9. Саушкин Ю. Г. Экономическая география: история, теория, методы, практика. М., 1973.

10. Солиев А.С. Ўзбекистон географияси. Т.: Университет, 2014.

11. Бурьян А.П., Меркушева Л.А., Чепкасов П.Н. География социальной инфраструктуры Урала. Учеб. пособие. Пермь, 1984.

12. Атлас Узбекистана. М-Т., 1985, 2-часть.

13. Географический атлас Узбекистана. М-Т., 1998.

14. Тожиева З.Н. Ўзбекистон аҳолиси: ўсиши ва жойланиши (Монография). – Т.: «Fan va texnologiya», 2010. – 276 б.

Elektron manbalar:

20. www.ZiyoNet.uz

21. ru.wikipedia.org/wiki/География

22. www.bibliotekar.ru

23. www.stat.uz

24. www.uzgeo.uz

3. TURIZM GEOGRAFIYASI VA O‘ZBEKISTONNING TURISTIK RAYONLARI

fanining mazmuni:

Turizm tushunchasi. Turizm tushunchasi va uning turlari. Turizmning rivojlanishiga ta’sir qiluvchi tabiiy, iqtisodiy va ijtimoiy geografik omillar. Tabiiy va tarixiy merosning rekreatsiyani rivojlantirishdagi ahamiyati.

Turizmning rivojlanish tarixi. Turizmning rivojlanish bosqichlari. Turizmning rivojlanishiga ta’sir qiluvchi tabiiy, iqtisodiy va ijtimoiy geografik omillar. Tabiiy va tarixiy merosning rekreatsiyani rivojlantirishdagi ahamiyati.

Turizmning rivojlanishiga ta’sir etuvchi geografik omillar. Hududiy rekreatsion tizimlar haqida tushuncha. Hududiy rekreatsion tizimlar infratuzilmasi va uni joylashtirish muammolari. Rekreatsion obyektlarni klassifikatsiya qilish. Rekreatsion rayonlashtirish va kartalashtirish. Rekreatsion obyektlarni takomillashtirishning landshaft-ekologik va tibbiy geografik jihatlar. Rekreatsion tizimlarni rivojlantirishning servis geografik asoslari.

Turizm turlari. Turizm va uning turlari. Turizmning rivojlanishiga ta’sir qiluvchi tabiiy, iqtisodiy va ijtimoiy geografik omillar.

Kasbiy (ilmiy, o‘qish, biznes) turizm. Kasbiy (ilmiy, o‘qish, biznes) turizm va uning turlari. Uning rivojlanishiga ta’sir qiluvchi tabiiy, iqtisodiy va ijtimoiy geografik omillar.

Rekreatsion (davolash-sog‘lomlashtirish, tibbiy, nozo) turizm. Rekreatsion (davolash-sog‘lomlashtirish, tibbiy, nozo) turizm va uning turlari. Uning rivojlanishiga ta’sir qiluvchi tabiiy, iqtisodiy va ijtimoiy geografik omillar.

Diniy turizm. Diniy turizm va uning turlari. Uning rivojlanishiga ta’sir qiluvchi tabiiy, iqtisodiy va ijtimoiy geografik omillar.

Tanishuv (tabiiy, tarixiy) turizmi. Tanishuv (tabiiy, tarixiy) turizmi va uning turlari. Uning rivojlanishiga ta’sir qiluvchi tabiiy, iqtisodiy va ijtimoiy geografik omillar.

Ekoturizm. Ekoturizm va uning turlari. Uning rivojlanishiga ta’sir qiluvchi tabiiy, iqtisodiy va ijtimoiy geografik omillar.

Agroturizm. Agroturizm va uning turlari. Uning rivojlanishiga ta’sir qiluvchi tabiiy, iqtisodiy va ijtimoiy geografik omillar.

Jahon turizm geografiyasi. Jahonning turistik rayonlari. Turizm rivojlangan davlatlar geografiyasi. Uning rivojlanishiga ta’sir qiluvchi tabiiy, iqtisodiy va ijtimoiy geografik omillar.

O‘zbekistonning turizm geografiyasi. O‘zbekistonning turistik rayonlari. Turizm rivojlangan hududlar geografiyasi. Uning rivojlanishiga ta’sir qiluvchi tabiiy, iqtisodiy va ijtimoiy geografik omillar.

TURIZM GEOGRAFIYASI VA O‘ZBEKISTONNING TURISTIK RAYONLARI

fanining savollar:

1. Turizm tushunchasi.
2. Turizmning rivojlanish tarixi.
3. Turizmning rivojlanishiga ta’sir etuvchi tabiiy geografik omillar.

4. Turizm turlari.
5. Kasbiy (ilmiy, o'qish, biznes) turizm.
6. Rekreatsion (davolash-sog'lomlashtirish, tibbiy, nozo) turizm.
7. Diniy turizm.
8. Tanishuv (tabiiy, tarixiy) turizmi.
9. Ekoturizm.
10. Agroturizm.
11. Jahon turizm geografiyasi.
12. O'zbekiston turizm geografiyasi.
13. O'zbekistonning turistik rayonlari.
14. Turizmning rivojlanishiga ta'sir etuvchi iqtisodiy geografik omillar.
15. Hududiy rekreatsion tizimlar.
16. Rekreatsion obyektlarni klassifikatsiya qilish.
17. Rekreatsion rayonlashtirish va kartalashtirish.
18. Rekreatsion obyektlarni takomillashtirishning landshaft-ekologik va tibbiy geografik jihatlari.
19. Rekreatsion tizimlarni rivojlantirishning servis geografik asoslari.
20. Ziyorat turizmi.
21. Jahonning turistik rayonlari.
22. Turizm rivojlangan davlatlar geografiyasi.
23. O'zbekistonning turistik rayonlari.
24. Turizm rivojlangan hududlar geografiyasi.
25. Turizmning rivojlanish bosqichlari.
26. Turizmni rivojlantirish omillari
27. Turizm geografiyasining tarixi va rivojlanishi
28. Sayyoxning xuquq va majburiyatlari.
29. Turizm xavfsizligi.
30. Jahonning turistik regionlari
31. Yevropa mamlakatlarida xalqaro turizm geografiyasi
32. Turizm industriyasi
33. O'zbekistonning jahon xo'jaligi tizimidagi tutgan o'rni.
34. O'zbekistonning tabiiy va rekreatsion resurslari
35. O'zbekiston turistik imkoniyatlari va yo'nalishlari
36. Namangan viloyati turizmi
37. Turizmni alohida tarmoqqa kiritish uchun uning qanday xususiyatlari bo'lishi
38. Turizm geografiyasining asosiy vazifalari nimalardan iborat
39. Monitoring vazifasiga nimalar kiradi?
40. Ekologik turizm maskanlari
41. Ishbilarmonlik turizmi markazlari.
42. Diniy turizm obektlari
43. Turizm rivojiga ta'sir qiluvchi ijtimoiy-iqtisodiy omillar
44. Turizm rivojini hosil qiluvchi va cheklovchi omillar
45. Turistik joyning tabiiy jozibadorligini belgilovchi omillar.
46. Ishlab chiqarish va cheklovchi omillar.

47. Tabiiy omillar. Madaniy tarixiy omillar.
48. Turizm va hordiq chiqarishni hududning rivojlanishiga ta'siri
49. Turistik hududlarning imidjini shakllantirish
50. Turizmning iqtisodiyotdagi o'rni
51. O'zbekistonda turizmning shakllanishi va rivojlanishi
52. Respublika turistik salohiyati
53. O'zbekistonning iqtisodiy-geografik o'rni.
54. Turizm geografiyasining mazmuni va mohiyati, predmeti va obyekti
55. Turizm geografiyasining fan sifatida shakllanishi va rivojlanishi
56. Turizmning rivojlanishiga ta'sir etuvchi iqtisodiy geografik omillar
57. Rekreatsion turizm.
58. Nozo turizm.
59. Turizmning rivojlanish bosqichlari.
60. Rekreatsion rayonlashtirish

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yhati

Asosiy adabiyotlar

1. География туризма: учебник/ коллектив авторов; под ред. А. Ю. Александровой. 3-е изд. испр. — М.: КНОРУС, 2018. — 592 с.
2. Egamberdiyeva L.Sh. Ekoturizm // O'quv qo'llanma. —Toshkent: 2021. -235 b.
3. Soliyev A.S., Komilova N.K., Yanchuk S.L., Jumaxonov Sh., Rajabov F.. Iqtisodiy va ijtimoiy geografiya. Darslik 2019
4. Sayfutdinov Sh.S., Nurfayziyeva M.Z., Xalimova F.N. Turizm geografiyasi. O'quv qo'llanma. — T.: «IQTISODIYOT», 2019. — 169 b.
5. Usmonov M. Turizm geografiyasi // O'quv qo'llanma. —Samarqand: SamDU, 2019. -256 b.

Qo'shimcha adabiyotlar

1. Мирзиёев Ш.М “Буюк келажакимизни мард ва олижаноб халқимиз билан бирга кураимиз” Тошкент-«Ўзбекистон» - 2017. 488 бет.
2. Абдуллаев О. Иқтисодий география ва экология (ўқув қўлланма) И қисм. Наманган. 2002.
3. Александрова А.Ю. Международный туризм., 2002
4. Дуревич А.П. Маркетинг в туризме. М.,2001
5. География туризма: учебник / В.И.Кружалин, Н.С.Мироненко, Н.В.Зигерн-Корн, Н.В.Шабалина. - М.: Федеральное агентство по туризму, 2014. -328 с
6. Окладников Е.А. Международный туризм. М.,2002.
7. Сокрлова М.В. История туризма. М., 2002.
8. Саидов А. Ўзбекистонда туризм: истикбол ва муаммолар. Т., 1991
- Xidirova G.R., Raxmatullayeva F.M. Mintaqaviy turizm. O'quv qo'llanma. — B.: “Durdona”, 2019. — 130 b.

9. Tuxliyev I.S., Hayitboyev R., Safarov B.Sh., Tursunova G.R. Turizm asoslari. Darslik. –T.: «Fan va texnologiya», 2014, 328 bet.
10. Stephen Williams. Tourism geography. A new synthesis. 2009

Axborot manbaalari

1. <http://cloud.uzbektourism.uz/uzbektourism/downloads/files/Book-curved.pdf>
2. <https://ecotourism.org/>
3. <https://wttc.org/>
4. <https://www.ferganatourism.uz>
5. <https://www.hotels.ru>
6. <https://www.mybooking.uz/uz/hotels/fergana>
7. <https://www.stat.uz>
8. <https://www.unwto.org/>
9. <https://www.uzbektourism.uz>

4. LANDSHAFT PLANIROVKASI

fanining mazmuni:

Landshaft planirovkasi kursi maqsadi va vazifalari. Fanning tadqiqot ob'ekti va predmeti. Geografiya fanlari tizimida tutgan o'rni. Uning ilmiy va amaliy ahamiyati.

Landshaft planirovkasining rivojlanishi va yo'nalishlari. Landshaft planirovkasining shakllanishi va rivojlanish tarixi. Uning rivojlanish asoslari va yo'nalishlari.

Landshaft planirovkasining printsiplari va metodik yondashuvlari. Landshaft planirovkasining asosiy printsiplari. Landshaft-ekologik sinch landshaft planirovkasining asosi sifatida. Landshaft planirovkasida kartografik asosni tahlil qilish.

Madaniy landshaftlar. Hududni rejalashtirishda landshaft xususiyatlari. Hududni o'zlashtirish va madaniy landshaft strukturasini shakllantirish. Madaniy landshaft – landshaft planirovkasining metodologik asosi.

Landshaft planirovkasi hududni ekologik to'g'ri tashkil etish yo'li sifatida. Hududni tashkil etishdagi mavjud yondashuvlar mazmuni. Hududni tashkil etishning ekologik jihatlari. Landshaft planirovkasini amaliyotga qo'llashning huquqiy mexanizmlari va imkoniyatlari. Landshaft planirovkasining darajalari, vazifalari.

Hududni turizm va rekreatsiyani rivojlantirish maqsadida muhofazalash va loyihalashda landshaft planirovkasi. Turistik-rekreatsioon tizimlarni rivojlantirish uchun landshaft planirovkasi jarayonining mazmuni. Yerdan foydalanish turlarining turizm va rekreatsiya maqsadlariga mosligini aniqlash. Ekologik sinch va alohida muhofaza etiladigan hududlar tizimi hududning turistik-rekreatsioon potentsialini saqlash asosi. Landshaft planirovkasi jarayonida tabiiy va madaniy yodgorliklarning sintezi muammosi.

Landshaft planirovkasi va yer tuzish ishlari. Yer tuzish ishlari mazmuni. Yer tuzish ishlari va qishloq xo'jaligida foydalaniladigan landshaftlar strukturasining o'zgarishi. Yer tuzish maqsadlarida landshaft planirovkasini bajarishda relyef plastikasi va landshaft geotopologiyasining ahamiyati. Yer tuzishning konstruktiv elementlari: ixota o'rmonlari, yonbag'irlarni terrasalash va h.k.

Landshaftning estetik manzarasi va landshaft planirovkasi. Landshaft planirovkasini estetik jihatlari. Vizual elementlar va landshaftning xususiyatlari. Qir-tepali landshaftlarni manzarali-estetik tashkil etishning amaliy usullari. Tekislik landshaftlarini manzarali-estetik tashkil etishning amaliy usullari. Madaniy landshaft va milliy manzara: bir reallikning ikki tomoni.

Landshaft planirovkasi amaliy jihatlari: Muhandis-ekologik izlanishlar. Muhandis-ekologik izlanishlarning tavsifi va mazmunining landshaft planirovkasi kontseptsiyasi nuqtai nazaridan o'zgarishi. SHaharsozlik ishlarida landshaft planirovkasi va geomorfologik tahlil.

Landshaft planirovkasi amaliy jihatlari: suvni muhofazalash zonalarini loyihalashda landshaft planirovkasi. Daryo va suv omborlarining akvatoriyalari va suvni muhofazalash zonalarini loyihalashda landshaft planirovkasi.

Tabiatdan oqilona foydalanish va muhofaza qilish bo'yicha qabul qilingan

me'yoriy-huquqiy hujjatlar. Tabiatdan oqilona foydalanish. Tabiatni muhofaza qilish. Tabiatdan oqilona foydalanish va muhofaza qilish bo'yicha qabul qilingan me'yoriy-huquqiy hujjatlar. Tabiatdan foydalanish muammolarini aniqlash maqsadida hududni ekologik-xo'jalik baholash.

Landshaftlarni xo'jalikning turli tarmoqlari nuqtai nazaridan baholash. Landshaftlarni xo'jalikning turli tarmoqlari nuqtai nazaridan baholash usullari va ulardan foydalanishning asosiy jihatlari.

Iqlim o'zgarishi sharoitida landshaft planirovkasi. Iqlim o'zgarishi. Landshaftlarni ekologik baholash. Landshaftlarni rekreatsiya maqsadlarida baholash. Landshaftlarni iqtisodiy baholash. Landshaftlarni shaharsozlik maqsadlarida baholash. Tabiiy sharoitni qishloq xo'jaligi uchun baholashda landshaft xususiyatlarini inobatga olish.

Muhofaza etiladigan tabiiy hududlarning tuzilishi. Muhofaza etiladigan hududlar haqida umumiy tushuncha. Qo'riqxonalar. Buyurtmaxona. Milliy bog'.

Tabiiy geografik jarayonlar va ularni oldini olishda landshaft planirovkasi. Tabiiy geografik jarayonlar. Prognoz tushunchasi Tabiiy geografik jarayonlarni prognozlash. Uning asosiy printsiplari. Prognozlash metodlari: ekspert-baholash, landshaft genetik qatorlari, funksional bog'liqliklar metodi, tabiiy geografik ekstrapolyatsiya metodi va boshqalar.

LANDSHAFT PLANIROVKASI

fanining savollari:

1. O'zbekistonning landshaft kartasini tahlil qilish asosida landshaftlar tasnifini aniqlash, shartli belgilarni o'rganish
2. Muayyan hududning ekologik sinch karta-gipotezasini yaratish
3. Landshaft planirovkasining rivojlanish tarixini tahlil etish
4. Landshaft planirovkasi Yevropa, Shimoliy Amerika va Osiyoda landshaft planirovkasi: o'xshashlik va farqlari
5. Hududni optimallashtirish maqsadida landshaftlarni funksional baholash
6. Landshaft planirovkasida loyihalash bosqichlari
7. Landshaft kartalarini tuzishda o'simlik va hayvonot, tuproq, suv, iqlim, relyef, tog' jinslarining ahamiyatini baholash
8. Landshaft planirovkasiga oid maxsus kartalarni chizish
9. Texnogen (aholi punktlari va muhandislik) inshootlarini joylashtirishda landshaftlarni rejalashtirish
10. Landshaftlarning antropogen ta'sirga ta'sirchanligi va barqarorligini aniqlash
11. Yer tuzish va suv resurslaridan foydalanishda landshaft planirovkasi
12. O'zbekiston muayyan tabiiy geografik okrugi landshaftlarini ekologik baholash
13. O'zbekiston muayyan tabiiy geografik okrugi landshaftlarini iqtisodiy baholash
14. "Landshaft planirovkasi" o'quv fanida uchraydigan termin va atamalarning ta'rifi, izohi

15. Landshaft planirovkasining geografiya fanlari tizimida tutgan o'rni
16. Landshaft planirovkasining rivojlanishi.
17. Landshaft planirovkasining printsiplari va metodik yondashuvlari.
18. Hududni turizm va rekreatsiyani rivojlantirish maqsadida muhofazalash va loyihalashda landshaft planirovkasi.
19. Madaniy landshaft tashkil etish landshaft planirovkasining ob'ekti sifatida.
20. Landshaft planirovkasi tizimida ekologik sinch.
21. Landshaft planirovkasi va yer tuzish ishlari.
22. Landshaftning estetik manzarasi va landshaft planirovkasi.
23. Antropogen landshaft tushunchasining mazmun mohiyati.
24. Antropogen landshaftning tabiiy landshaftlardan ajralib turadigan xususiyatlari.
25. Antropogen landshaft tushunchasiga olimlarning izohi tahlili.
26. Landshaft planirovkasi yo'nalishlari.
27. Landshaft planirovkasining rivojlanishi.
28. Buyuk Britaniyada Landshaft planirovkasi.
29. Frantsiya Landshaft planirovkasi.
30. Germaniya Landshaft planirovkasi.
31. Rossiyada Landshaft planirovkasi.
32. Tabiiy geografik jarayonlar monitoringi
33. Bir funktsiyali rejalashtirish
34. Ko'p funktsiyali rejalashtirish
35. Hududiy rejalashtirish yondoshuvlari
36. Landshaft planirovkasining rivojlanishi va yo'nalishlari
37. Landshaft planirovkasining printsiplari va metodik yondashuvlari
38. Madaniy landshaftlar
39. Landshaft planirovkasi hududni ekologik to'g'ri tashkil etish yo'li sifatida
40. Hududni turizm va rekreatsiyani rivojlantirish maqsadida muhofazalash va loyihalashda landshaft planirovkasi
41. Landshaft planirovkasi va er tuzish ishlar
42. Landshaftning estetik manzarasi va landshaft planirovkasi
43. Landshaft planirovkasining amaliy jihatlari: Muhandis-ekologik izlanishlar
- Landshaft planirovkasining amaliy jihatlari: Muhandis-ekologik izlanishlar
44. Tabiatdan oqilona foydalanish va muhofaza qilish bo'yicha qabul qilingan me'yoriy-huquqiy hujjatlar.
45. Alohida muhofaza etiladigan hududlarning tuzilishi
46. Iqlim o'zgarishi sharoitida landshaft planirovkasi
47. Tabiiy geografik jarayonlar va ularni oldini olishda landshaft planirovkasi
48. Landshaft planirovkasining rivojlanish tarixini tahlil etish
49. O'z o'lkasi madaniy landshaftlarini tahlil etish
50. O'z o'lkasi tabiiy landshaftlarini ekologik jihatdan baholash
51. Qishloq xo'jaligida foydalanish maqsadida o'z o'lkasi landshaftlarini rejalashtirish
52. Texnogen (aholi punktlari va muhandislik) inshootlarini joylashtirishda landshaftlarni rejalashtirish

53. Turizm va rekreatsiya sohasida landshaftlarni rejalashtirish
54. Landshaft planirovkasi va yer tuzish ishlari.
55. Antropogen landshaft tushunchasining mazmun mohiyati.
56. Inson-tabiati aloqadorligi natijasida vujudga kelgan muammolar.
57. Tabiiy landshaftlarning iqtisodiy faoliyatga qarab o'zgarishi darajasini biror hudud bo'yicha o'rganing.
58. Landshaft planirovkasining rivojlanishi.
59. Tabiiy geografik jarayonlar monitoringi
60. Landshaft planirovkasining printsiplari va metodik yondashuvlari.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yhati

Asosiy adabiyotlar va o'quv qo'llanmalar:

1. Ландшафтоведение: учеб. пособие [Электронный ресурс] / Г.А. Демиденко; Краснояр. гос. аграр. ун-т. – Красноярск, 2018. – 139 с
2. Zokirov Sh.S., Toshov X.R. Landshaftshunoslik. Toshkent: Turon zamin ziyo, 2016.-200 b.
3. Zokirov Sh. S, Toshov X.R. Landshaftshunoslik. –T.: “Dizayn-press”, 2013.
4. Колбовский Е.Ю. Ландшафтное планирование: учеб. пособие для студ. высш. учеб. заведений / Е.Ю.Колбовский. – Москва. «Академия», 2008.

Qo'shimcha adabiyotlar:

5. Rafikov A.A., Sharipov Sh.M. Geoekologiya. T.: “Adib”, 2014.
6. Казаков, Л.К. Ландшафтоведение с основами ландшафтного планирования / Л.К. Казаков. – М.: Академия, 2007. – 336 с.
7. Викторов, А.С. Основные проблемы математической морфологии ландшафтов / А.С. Викторов. – М.: Наука, 2006. – 252 с
8. Ландшафтное планирование с элементами инженерной биологии. М.: Т-во научн. изданий КМК. 2006. 239 с
9. Голованов, А.И. Ландшафтоведение / А.И. Голованов, Е.С. Кожанов, Ю.И. Сухарев. – М., 2005. – 214 с.
10. Звонкова Т.В. Географическое прогнозирование. М.: “Высшая школа”. 1987.

Elektron manbaalar:

12. www.undp.uz
13. www.Ziyo.net.
14. www.amazon.com.

5. GLOBAL IQLIM O'ZGARISHI VA UNING O'ZBEKISTON TABIY RESURLARIGA TA'SIRI fanining mazmuni:

Iqlim haqida umumiy ma'lumotlar. Iqlim haqida umumiy ma'lumotlar: asosiy ta'rif va tushunchalar.

Iqlim hosil qiluvchi jarayonlar va omillar. Iqlim hosil qiluvchi tabiiy omillar. Antropogen omillar. Iqlim hosil qiluvchi jarayonlar.

Global iqlim evolyutsiyasi. Global iqlim evolyutsiyasi. Asosiy kuzatilgan o'zgarishlar. Yog'ingarchilik, qor va muz qoplami, dengiz sathi. Orol dengizining ekologik halokati.

Iqlimning radiatsion omili. Yerning issiqlik balansi tenglamasi. Iqlimning energobalans modeli. Quyosh doimiysi. Solyar iqlim. Quyosh radiatsiyasi turlari. Effektiv nurlanish.

Issiqxona effekti va iqlim. Issiqxona effekti. Issiqxona effekti hosil qiluvchi gazlar va aerozollar.

Issiqxona effekti hosil qiluvchi gazlar miqdorining o'zgarishi va kelajak iqlimi. Issiqxona effekti hosil qiluvchi gazlar miqdorining o'zgarishi va kelajak iqlimi.

Iqlim o'zgarishi haqida tarixiy ma'lumotlar. Iqlim o'zgarishini belgilovchi omillar. Iqlim o'zgarishi haqida tarixiy ma'lumotlar. Iqlim o'zgarishini belgilovchi omillar.

Global miqyosdagi iqlim o'zgarishi senariya(model)lari. Iqlim senariyalari. Iqlimning global miqyosda isish modellari.

Iqlim senariyalarini O'zbekiston hududi uchun moslashtirish. Iqlim o'zgarishi bo'yicha BMTning Doiraviy Konvensiyasi (RKIK). Tomonlar konferensiyalari.

Global miqyosda iqlim o'zgarishining oqibatlari. Global miqyosda iqlim o'zgarishining oqibatlari.

O'zbekiston va unga tutash hududlarda iqlim o'zgarishi oqibatlari. O'zbekiston va unga tutash hududlarda iqlim o'zgarishi oqibatlari. Agroiklim va suv resurslari, Orolbo'yi, Orol dengizi ekologik holatidagi o'zgarishlar.

Iqlim o'zgarishi bo'yicha birgalikdagi Xalqaro javob harakatlari. Iqlim o'zgarishi haqida BMT Doiraviy Konvensiyasi. Tomonlar Konferensiyasi. Iqlim o'zgarishi bo'yicha birgalikdagi Xalqaro javob harakatlari. Iqlim o'zgarishi haqida BMT Doiraviy Konvensiyasi (RKIK). Tomonlar Konferensiyasi (KS).

Kioto protokoli. Milliy axborot almashish va uni ko'rib chiqish. Iqlim o'zgarishi ta'siriga moslashish. Kioto protokoli va uning mohiyati. Milliy axborot almashish va uni ko'rib chiqish. Iqlim o'zgarishi ta'siriga moslashish.

O'zbekistonning tabiiy resurs salohiyati, ulardan oqilona foydalanish masalalari. «Tabiiy sharoit» va «Tabiiy resurs» tushunchalarining mazmuni va mohiyati. O'zbekiston Respublikasining iqtisodiy - geografik o'rni hamda tabiiy sharoitining bahosi. O'zbekistonda mavjud mineral resurslar, ularning geografiyasi, ahamiyati, zaxiralari.

Iqlim o'zgarishi bo'yicha O'zbekiston tomonidan ko'riladigan choralar va harakatlar. Iqlim o'zgarishi bo'yicha O'zbekiston tomonidan ko'riladigan choralar va harakatlar

GLOBAL IQLIM O'ZGARISHI VA UNING O'ZBEKISTON TABIIY RESURLARIGA TA'SIRI

fanining savollari:

1. Iqlim haqida umumiy ma'lumotlar: asosiy ta'rif va tushunchalar.
2. Iqlim hosil qiluvchi tabiiy omillar.
3. Iqlim hosil qiluvchi antropogen omillar.
4. Iqlim hosil qiluvchi jarayonlar.
5. Iqlim hosil qiluvchi jarayonlar.
6. Global iqlim evolyutsiyasi.
7. Orol dengizining ekologik halokati.
8. Yerning issiqlik balansi tenglamasi.
9. Iqlimning energobalans modeli.
10. Quyosh doimiysi va Solyar iqlim.
11. Quyosh doimiysi va Solyar iqlim.
12. Quyosh radiatsiyasi turlari.
13. Effektiv nurlanish.
14. Issiqxona effekti.
15. Issiqxona effekti hosil qiluvchi gazlar va aerozollar.
16. Issiqxona effekti hosil qiluvchi gazlar va aerozollar.
17. Issiqxona effekti hosil qiluvchi gazlar miqdorining o'zgarishi va kelajak iqlimi.
18. Issiqxona effekti hosil qiluvchi gazlar miqdorining o'zgarishi va kelajak iqlimi.
19. Iqlim o'zgarishi haqida tarixiy ma'lumotlar.
20. Iqlim o'zgarishi haqida tarixiy ma'lumotlar.
21. Iqlim o'zgarishini belgilovchi omillar.
22. Iqlim o'zgarishini belgilovchi omillar.
23. Iqlim senariyalari.
24. Iqlim senariyalari.
25. Iqlimning global miqyosda isish modellari.
26. Iqlimning global miqyosda isish modellari.
27. Iqlim o'zgarishi bo'yicha BMTning Doiraviy Konvensiyasi (RKIK).
28. Tomonlar konferensiyalari (KS).
29. Global miqyosda iqlim o'zgarishining oqibatlari.
30. Global miqyosda iqlim o'zgarishining oqibatlari.
31. O'zbekiston va unga tutash hududlarda iqlim o'zgarishi oqibatlari.
32. O'zbekiston va unga tutash hududlarda iqlim o'zgarishi oqibatlari.
33. O'zbekistonning agroiqlim va suv resurslari
34. O'zbekistonning agroiqlim va suv resurslari

35. Orolbo'yi ekologik holatidagi o'zgarishlar.
36. Orolbo'yi ekologik holatidagi o'zgarishlar.
37. Orol dengizi ekologik holatidagi o'zgarishlar.
38. Orol dengizi ekologik holatidagi o'zgarishlar.
39. Iqlim o'zgarishi bo'yicha birgalikdagi Xalqaro javob harakatlari.
40. Kioto protokoli va uning mohiyati.
41. Milliy axborot almashish va uni ko'rib chiqish.
42. Iqlim o'zgarishi ta'siriga moslashish.
43. Iqlim o'zgarishi ta'siriga moslashish.
44. Iqlim o'zgarishi bo'yicha O'zbekiston tomonidan ko'riladigan choralar va harakatlar
45. Iqlim o'zgarishi bo'yicha O'zbekiston tomonidan ko'riladigan choralar va harakatlar
46. O'zbekiston va unga tutash hududlarda iqlim o'zgarishi oqibatlari.
47. Iqlim hosil qiluvchi geografik omillar.
48. Iqlim o'zgarishini belgilovchi omillar.
49. Iqlim o'zgarishining oqibatlari.
50. Iqlim o'zgarishi bo'yicha BMTning Doiraviy Konvensiyasi (RKIK).
51. Issiqxona effekti hosil qiluvchi gazlar va aerozollar.
52. Iqlim hosil qiluvchi jarayonlar.
53. Issiqxona effekti va iqlim.
54. Issiqxona effekti hosil qiluvchi gazlar miqdorining o'zgarishi va kelajak iqlimi.
55. O'zbekistonda iqlim o'zgarishi muammolariga oid tadqiqotlar.
56. Iqlim o'zgarishining oldini olish.
57. Iqlimning antropogen omillari.
58. Global miqyosdagi iqlim o'zgarishi senariylari (modellari).
59. Issiqxona effekti hosil qiluvchi gazlar miqdorining o'zgarishi.
60. Milliy axborot almashish va uni ko'rib chiqish.
61. Iqlim o'zgarishi ta'siriga moslashish.

Foydalanish uchun adabiyotlar:

Asosiy adabiyotlar

5. Ососкова Т.А., Хикматов Ф.Х., Чуб В.Е. Изменение климата. Специальный курс для студентов высших учебных заведений Республики Узбекистан. – Ташкент, 2005. – 40 с.
6. Чуб В.Е. Изменение климата и его влияние на природно-ресурсный потенциал Республики Узбекистан. – Ташкент: САНИГМИ, 2000. – 252 с.
7. Петров Ю.В., Эгамбердиев Х.Т., Алаутдинов М., Холматжонов Б.М. Иқлим ўзгариши. ОЎЮ учун дарслик. Т. Ношир, 2010. – 168 б.
8. Савельев Б.А. Иқлим ўзгариши ва Ўзбекистонда иқлимий хавфларни бошқариш. – М.: Изд-во. МГУ, 1991.

Qo'shimcha adabiyotlar

9. Абдуллаев А.К. Агрометеорологическая оценка состояния и прогноз

урожайности посевов хлопчатника в Узбекистане. – Ташкент: САНИГМИ, 1997. – 173 с.

10. Агальцева Н.А., Боровикова Л.Н. Оценка уязвимости стока рек бассейна Аральского моря от возможных воздействий изменения климата // Информация об исполнении Узбекистаном своих обязательств по Рамочной Конвенции ООН об изменении климата. Бюллетень № 3. – Ташкент: САНИГМИ, 1999. – С. 36-35.

11. Будыко М.И. Антропогенные изменения климата. – Л.: Гидрометеиздат, 1987. – 405 с.

12. Глобальный климат / Под ред. Дж. Т. Хотона. – Л.: Гидрометеиздат, 1987. – 504 с.

13. Дроздов О.А., Васильев В.А., Кобышева Н.В., Раевский В.Н., Смекалова Л.К., Школьный Е.Л., Климатология. – Л.: Гидрометеиздат 1989.

14. Оценка возможных изменений основных климатических характеристик на территории Узбекистана/Никулина С.П., Спекторман Т.Ю., Субботина О.И., Чанышева С.Г. // Метеорология и гидрология. – 1999. – № 9. – С.58 – 65.

15. Хромов С.П., Петросянц М.А. Метеорология и климатология. Изд-во МГУ, 2001. – 527 с.

16. Чуб В.Е., Ососкова Т.А. Изменение климата и поверхностные водные ресурсы бассейна Аральского моря // Информация об исполнении Узбекистаном своих обязательств по Рамочной Конвенции ООН об изменении климата. Бюллетень № 3. – Ташкент: САНИГМИ, 1999. – С. 5 – 14.

17. Петров Ю.В., Холматжанов Б.М., Эгамбердиев Х.Т. Метеорология и климатология. – Т.: Изд-во НУУз, 2005. – 333 с.

18. ЎзМУ ички тармоғи.

19. Schneider U., Finger P., Meyer-Christoffer A., Ziese M., Becker A. Global Precipitation Analysis Products of the GPCC Global Precipitation Climatology Centre (GPCC) Deutscher Wetterdienst, Offenbach a. M., Germany, June 2018

Internet saytlari

20. <https://www.ipcc.ch>

21. www.cawater-info.net

22. www.cawa-project.net

23. www.carececo.org

BAHOLASH MEZONI

I. 70530402-Geografiya (o'rganish obyekti bo'yicha) yo'nalishi talabalariga magistrantlarga fanlaridan Davlat attestatsiyasini yozma shaklda o'tkazish tartibi va baholash mezonlari.

Bitiruvchi kurs magistrantlari. Geosistemalar nazariyasi, Iqtisodiy va ijtimoiy geografiyaning metodologiyasi, Turizm geografiyasi va O'zbekistonning turistik rayonlari, Landshaft planirovkasi, Global iqlim o'zgarishi va uning O'zbekiston tabiiy resurslariga ta'siri fanlaridan Davlat attestatsiyasi ko'p variantli yozma shaklda o'tkaziladi. "Yozma" variantlarning har bir savol uchun javob 20 ball bilan baholanadi.

Davlat attestatsiyasida har bir yozma javoblar quyidagi mezon asosida baholanadi:

- berilgan savolga to'g'ri va to'liq javob yozilsa, savolning mazmuni, mohiyati to'g'ri va izchil yoritilsa, shuningdek, ijodiy yondashilsa, javobda mantiqiy yaxlitlikka erishilsa o'zlashtirish ko'rsatkichi 17,2 - 20 ball oralig'ida baholanadi;

- berilgan savolga to'g'ri javob yozilsa, savolning mazmuni to'liq yoritilgan bo'lsa, o'zlashtirish ko'rsatkichi 14,1 – 17,1 ball oralig'ida baholanadi;

- berilgan savolga og'zaki javob noto'g'ri yoki yuzaki yozilgan bo'lsa, biroq berilgan savolning mazmuni to'liq yoritilmagan bo'lsa, o'zlashtirish ko'rsatkichi 12-14 ball oralig'ida baholanadi;

- berilgan savolga javob noto'g'ri yoki yuzaki javob berilsa, qo'yilgan masalaning mohiyati mazmuni ochib berilmasa, unda o'zlashtirish ko'rsatkichi 0 - 11,9 ball oralig'ida baholanadi. (17,2-20 ball - a'lo, 14,1-17,1 ball - yaxshi, 12-14 ball - qoniqarli, 0-11,9 ball - qoniqarsiz).

II. 70530402-Geografiya (o'rganish obyekti bo'yicha) yo'nalishi magistrantlariga mutaxassislik fanlaridan Davlat attestatsiyasi test sinovi shaklida o'tkazish tartibi va baholash mezonlari.

Geosistemalar nazariyasi, Iqtisodiy va ijtimoiy geografiyaning metodologiyasi, Turizm geografiyasi va O'zbekistonning turistik rayonlari, Landshaft planirovkasi, Global iqlim o'zgarishi va uning O'zbekiston tabiiy resurslariga ta'siri fanlaridan ko'p variantli test sinovi shaklida o'tkazilsa har bir variant 100 ta yoki 50 ta test savollaridan iborat bo'ladi. Test sinovini baholash 5 baho tizimi asosida amalga oshiriladi.

Baholash usullari	Test topshiriqlari, yozma ish, tahlil uchun misollar, taqdimotlar
Baholash mezonlari	5 (a'lo) – fanga oid nazariy va uslubiy tushunchalarni to'la o'zlashtira olish; – fanga oid ko'rsatkichlarni tahlil qilishda ijodiy fikrlay olish; – o'rganilayotgan jarayonlar haqida mustaqil mushohada yuritish; – o'rganilayotgan jarayonga ta'sir etuvchi omillarni aniqlash va ularga to'la baho berish; – tahlil natijalari asosida vaziyatga to'g'ri va xolisona baho berish; – o'rganilayotgan jarayonlarni analitik jadvallar orqali tahlil etish va tegishli qarorlar qabul qilish.

	4 (yaxshi) – o‘rganilayotgan jarayonlar haqida mustaqil mushohada yuritish; – tahlil natijalarini to‘g‘ri aks ettira olish; – o‘rganilayotgan jarayonga ta’sir etuvchi omillarni aniqlash va ularga to‘la baho berish; – o‘rganilayotgan jarayonlarni jadvallar orqali tahlil etish va tegishli qarorlar qabul qilish. 3 (qoniqarli) – o‘rganilayotgan jarayonga ta’sir etuvchi omillarni aniqlash va ularga to‘la baho berish; – o‘rganilayotgan jarayonlarni analitik jadvallar orqali tahlil etish. – qaror qabul qilish haqida umumiy biliga ega bo‘lish 2 (qoniqarsiz) – o‘tilgan fanning nazariy va uslubiy asoslarini bilmaslik; o‘tilayotgan fan qonuniyatlarini o‘zlashtirishmaslikni bilmaslik
--	---

Umumkasbiy va ixtisoslik fanlaridan Davlat attestatsiyasi bo‘yicha umumiy o‘zlashtirish ko‘rsatkichi 2 dan 5 bahogacha baholanadi (5 baho – a‘lo, 4 baho – yaxshi, 3 baho – qoniqarli, 2 baho – qoniqarsiz) yoki baholash 100 ballik shkaladan 5 baholik shkalaga o‘tkaziladi.

Daraja	5 ballik tizim (baho)	O‘zlash-tirish foizda	An’anaviyda	Baholash mezonlari
O‘quv boshqarma uchun		Professor-o‘qituvchi uchun		
A+	4,51-5,0	91 - 100	A‘lo	Talaba materialni mustaqil ravishda tez o‘zlashtiradi: xatolarga yo‘l qo‘ymaydi; mashg‘ulotlarda faol ishtirok etadi; savollarga to‘liq va aniq javob beradi.
A	4,3-4,5	86-90		talaba materiallarni mustaqil ravishda o‘zlashtiradi: xatolarga yo‘l qo‘ymaydi; savollarga to‘liq va aniq javob beradi.
B+	4,05-4,29	81-85	Yaxshi	talaba materiallarni yaxshi o‘zlashtirgan, uni mantiqiy ifoda eta oladi; mashg‘ulotlarda faol ishtirok etadi; savollarga to‘liq va aniq javob beradi, biroq uncha jiddiy bo‘lmagan xatolarga yo‘l qo‘yadi.
B	3,51 - 4,04	71-80		talaba materiallarni yaxshi o‘zlashtirgan, savollarga to‘liq va aniq javob beradi, biroq uncha jiddiy bo‘lmagan xatolarga yo‘l qo‘yadi.
S+	3,3 - 3,5	66-70	Qoniqarli	asosiy materiallarni biladi, biroq aniq ifoda etishga qiynaladi; savollarga javob berishda aniqlik va to‘liqlik yetishmaydi; materiallarni taqdim etishda ayrim xatoliklarga yo‘l qo‘yadi; kommunikatsiya jarayonida qiyinchilik sezadi.
S	3,0 - 3,29	60-65		asosiy materiallarni biladi, biroq aniq ifoda etishga qiynaladi; savollarga javob berishda aniqlik va to‘liqlik yetishmaydi; materiallarni taqdim etishda ayrim xatoliklarga yo‘l qo‘yadi;
F	3,0 dan kam	59 dan past	Qoniqarsiz	materiallarni o‘zlashtirmagan; savollarga javob bera olmaydi; mashg‘ulotlarda ishtirok etmaydi

